

CUMHURİYET DÖNEMİ EĞİTİM UYGULAMALARI : BİR ÖZET DEĞERLENDİRME EDUCATION IN THE REPUBLICAN ERA: A BRIEF CRITIQUE

Doç. Dr. Füsün AKARSU
Boğaziçi Üniversitesi
Eğitim Fakültesi

ÖZET

Atatürk, Ulusal Kurtuluş Savaşı zaferinin ülkeyi bağımsız ve güçlü kılmaya yetmeyeceğini bildiği için eğitim ordusuna yani öğretmenlere, gerçek mücadelenin hedefini çağdaş uygarlık düzeyini yakalamak olarak gösteriyordu. Bu da ancak bilim yoluyla ve eğitilmiş insan gücü ile gerçekleştirilebilirdi. Eldeki yazı, eğitim düzenimizin bugünkü durumunu dünya ile rekabet, çağdaşlık, bilimin yeri ve kitleye ulaşma boyutlarında incelemektedir. Eğitimimizin sorunları, kaynak sıkıntısı, MEB'in politikaları üstü yönetime kavuşamaması, yaygın eğitimin yaygınlaştırılmaması, iş dünyası ve eğitimin bütünleşmemesi, MEB'in merkeziyetçi ve tepeden inmeci yapısı, eğitimde fırsat eşitliği tanımı, öğretmen yetiştirmede tutarsızlık, eğitim kalitesinin düşüklüğü ve bilimselliğe ulaşamama alt başlıklarında tartışılmakta, geleceğe yönelik iyileşme önerileri sunulmaktadır.

ABSTRACT

Realizing that military victory in the War of Independence was not sufficient to make Turkey an independent and powerful country, Atatürk presented teachers with the new target of reaching the contemporary level of civilization. Such an aim could only be achieved with a well educated human capital. This article overviews the educational practices of the Republican era in relation to world-wide competition, contemporaneity, the role of science and technology, and educating the masses. The major problems examined are inadequate funding, failing to come to long term policy decisions, lack of ability in organizing adult and informal education activities, lack of integration with the business world, the highly centralized structure of the MOE, a narrowly defined concept of equality of educational opportunity, inconsistent teacher training models, the low educational quality at all levels of schooling, and the lack of incorporating scientific and rational thinking into education as well as in the everyday lives of the citizens. The paper also includes some suggestions for future improvements.

GİRİŞ

Cumhuriyetin kurulduğu sıralarda Atatürk "Türk Ordusu askeri mücadeleyi zaferle kazandı, ama gerçek kurtuluş savaşı siz öğretmenlerle kazanılacaktır" diyerek Türkiye Cumhuriyeti'ne dünyada layık olduğu yere ulaşmasının yegâne yolunu gösteriyordu.

Yeniden yapılanmakta olan dünyada uzun vadeli varoluş mücadelesinin eğitilmiş beyinlerle, ekonomik, bilimsel ve kültürel gelişmişlikle kazanılacağını biliyordu. Eğitimin hedefi de belliydi: Çağdaş uygarlık düzeyini yakalamak. Bu hedefe giden yol ise bilimdi, fendi. Tüm halka açık, parasız temel karma eğitimin yaygınlaşması için kolları ilk sıvayan başöğretmen kendisi oldu.

Bu yazı, eğitim düzenimizin bugünkü durumunu dünya ile rekabet, çağdaşlık, bilimin yeri ve kitleye ulaşma açılarından, yani özetle Atatürk'ün eğitim anlayışından bakarak incelemektedir.

MEVCUT DURUM

Diğer ülkelerle kıyaslandığında, Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal gelişmişlik indekslerindeki yeri, arzu edilenin çok altındadır. Sayısal olarak nüfusun yaklaşık %80'i okuryazar durumdadır. Zorunlu eğitimde halen okulun erişemediği çocuklar vardır, yani %100 okul-

laşma sağlanamamıştır. Çağ nüfusunun ancak %53'ü lisede, %12,5'i de üniversitede okumaktadır. Çağdaş uygarlık düzeyinin eğitimdeki yansımaları eğitim kalitesi olarak ele alınırsa, mezunların geliştirdikleri özellik ve becerileri, sınıf içi etkileşim, öğretmenlerin nitelik ve becerileri, eğitimin yönetimi, organizasyonu, okulun çevreyle ilişkisi, bilim, teknoloji ve sanat üretimi açılarından durum iç karartıcıdır.

Türk eğitim sisteminin yetiştirdiği gençler birkaç istisna dışında bilimde, teknolojiye, yaratıcılıkta, sanatın tüm dallarında ve sporda ön sıralarda yer alamamaktadır. Bilimsel üretimde, bilginin toplanması, işlenmesi ve kullanılmasında, bilgi çağının yaşanmakta olduğu günlerde bilgi toplumunun yaratılmasında ülkemiz batılı ve doğulu pek çok ülkenin gerisinde kalmıştır. Eğitim, öğretim, öğrenme ve gelişme kavramları topluma mal edilememiş, "eğitim" resmi bir devlet işi olarak örgün eğitim kurumları ile sınırlı kalmıştır. Devlet dışındaki kuruluşların eğitime ayırdığı kaynak yeterli değildir. Özel okullarda okuyanlar toplam öğrenci nüfusunun ancak %2'sini oluşturmaktadır. 1996'da hayırseverlerin eğitime katkısı toplam MEB bütçesinin 130'da 1'dir. (MEB, 1997:150)

UYGULAMANIN ELEŞTİREL ANALİZİ

Söz konusu dört ana eksen yani, dünya ile rekabet, çağdaşlık, bilim anlayışı ve kitleye ulaşılma eksenleri etrafında eğitimimizi bugünkü yetersizlik durumuna getiren belli başlı etkenler şöyle sıralanabilir:

Kaynak Sıkıntısı

Türkiye Cumhuriyeti'nin tıpkı pek çok devlette görüldüğü gibi vatandaşlarına sunmayı görev bildiği üç ana sektörden söz edilebilir: güvenlik, sağlık ve eğitim. Ülkenin dış ve bir ölçüde iç güvenliğinden sorumlu olan ordu, insan gücü sayısı ve niteliği; altyapı ve organizasyon ve bilgi de dahil silah gücü açısından komşuları arasında en iyisi durumundadır. Uzun yıllardan beri devlet bütçesindeki en yüksek kalem savunmaya ayrılmaktadır. Dünyadaki silah ve savunma sanayii yakından izlenmekte, ürünleri satın alınmaktadır. Dünya standartlarında performansın gerektirdiği her türlü altyapı sağlanmaktadır. Kurumlar yurtdışında ve içeride en iyi kuruluşlarla işbirliği halinde eğitimmektedir. Askeri okullar seçtikleri öğrenci, kullandıkları öğretmen ve gerekli öğrenme malzemeleri açısından ülkenin en ileri ve en iyi öğretim kurumları arasındadır. Savunma sektörü personeline sağladığı maaş, yan imkânlar, yükselme imkânları ve toplumsal saygınlık bakımından tercih edilen bir sektördür.

Sağlık ve eğitimde ise durum tam tersinedir. Devlet bütçesinden ayrılan para ihtiyacı karşılamaktan uzaktır. Temel eğitimde öğrenci başına düşen miktar 1996'da \$79'dır. Bu oranın ABD' de \$1772, Japonya' da \$1111, Almanya'da \$832 olduğu göz önüne alınırsa Türkiye'nin eğitime yeterli mali kaynakları tahsis etmediği kolayca görülebilir (Akarsu, 1996:47). Sekiz yıllık temel eğitim için gereken bina ve minimum donanım maliyeti son yıllarda büyük ölçüde askerlerin desteği ile başlatılan temel eğitim seferberliği sayesinde yurtiçi kaynaklar ve Dünya Bankası kredisi ile karşılanmaktadır. Öğretmen yetiştiren kurumlar da dahil, yükseköğretim okulları, öğrenme malzemesi, laboratuvarlar, kütüphane, spor tesisleri, kültür ve sanat donanımı ve yeni bilişim teknolojileri bakımından dünya standartlarının çok gerisindedir. 1923'ten bu yana genel bütçeden ayrılan en yüksek pay 1956 yılındaki %18.8'dir. 1997'de bu oran %12.14'tür. GSMH içindeki MEB bütçesinin payı ise %2.01'dir. (MEB, 1996: 197) Bu oran Cezayir'de %9.1, Tunus'ta %6.1, Malezya'da %6.1, Mısır'da % 6.7'dir. (UNDP, 1996)

Öğretmenlik mesleği en yeteneklileri cezbedememektedir. Öğretmen eğitimi öteki mesleklerinkine kıyasla nitelik ve nicelikte daha geridedir. Öğretmenlerin toplumsal statüleri, ilerleme olanakları, yan gelirler ve dolaylı destek itibarı ile son derece düşüktür. Atatürk'ün kurduğu ordu gücünü ve performansını geliştirmeyi başarmış, eğitim ordusu ise

Cumhuriyetin ilk yıllarındaki çizgisinin hızla gerisine düşmüştür.

Devletin sunduğu hizmetler bağlamında sağlık sektörü de eğitime benzer bir doğrultuda yetersizlik ve yeteneksizlik göstermektedir. Ancak sağlık sektörünün özelleşmesi, özel muayenehane, klinik ve hastanelerin devreye girmesiyle, devlet eliyle olmayan sağlık hizmetleri sunumu artmış, bu da sektörde rekabeti ve dolayısıyla da daha nitelikli hizmeti mümkün kılmıştır.

MEB'in Politikalarüstü Yönetime

Kavuşamaması

Milli eğitimimizdeki mevcut duruma yol açan en önemli etmenlerden birisi de, bakanlığın politikalarüstü ve uzun vadeli hedeflere yönelik uygulamaları yürütmeyi başaramamasıdır. Savunma Bakanlığı çalışmalarını ile ulusal savunma politikaları ve uygulamaları arasındaki dengeli ayrıştırma eğitimde gerçekleştirilememiştir. Dolayısıyla milli eğitimin hedefleri, müfredat programlarının içerikleri, personel atama, tayin ve terfileri ile merkezi örgütlenmedeki her türlü pozisyon ve etkinlik günlük ve değişen politikaların aracı haline gelmiştir. Ulusal ve genel hedefler konusunda ulaşılamamış, eğitimin ne tür insan yetiştireceği konusundaki ciddi ayrılıklar giderilememiş, işleyiş ve değerlendirilmede sistematik ve tutarlı bir tutum sergilenememiştir. Sık sık yapılan bir benzetmeyle eğitimimiz "yaz boz tahtası" olmaktan kurtulamamıştır.

Yaygın Eğitimin Yaygınlaştırılmaması

Cumhuriyetin ilk yıllarında oluşturulan eğitimi hızla geliştirme ve okuryazarlığı yaygınlaştırma politikası soluklu olmadı. Halkevleri kapatıldı, halk kütüphaneleri dağıldı, yaygın eğitim biçki-dikiş kursu ve birkaç el sanatları becerisi ile sınırlı kalıp yaygınlaştırılmadı. Okuma yazma seferberliği ancak 1980'lerde kitleye ulaşabildi. Çıraklık eğitimi ise 1990'larda ve büyük ölçüde "mevzuat" düzeyinde ele alınabildi. Her alanda meslek öncesi işe hazırlama, hizmet-içi eğitim, iş başında eğitim, yaşam boyu öğrenme gibi süreçler eğitim dünyasının bir parçası olmadı. Mesleki teknik eğitim henüz bir iki yıldır özendirilmekte. Cumhuriyetin en kritik yılları gençlerin üretime doğrudan hazırlanabilecekleri mesleki teknik okullar yerine, genel akademik becerilere yönlendirilmesi, üniversiteler önünde atıl, tüketici ve hayal kırıklığı içinde yüzbinlerin beklemesine yol açtı. Ara insan gücü eksikliği tarım ve endüstride verimi düşürdü, istihdam sorununu körükledi. Vasıfsız ve yarı vasıflı işçilerin batıya göçünü kolaylaştırdı.

İş Dünyası ve Eğitimin Bütünleşmemesi

Eğitimle iş dünyasının bütünleşmemesi her ikisini de olumsuz yönde etkiledi. İş dünyasının ihtiyaç duyduğu elemanın nicelik ve nitelikleri belirlenemedi, eğitim de buna cevap verecek düzenlemelere gidemedi. Sanayi ve

teknoloji dünyanın gerisinde, eğitim ise bunların da gerisinde kaldı. Ana kuruluş amaçlarından birisi bu tür koordinasyonları sağlamak olan Yükseköğretim Kurulu bile Milli Eğitim Bakanlığı'na öğretmen ihtiyacını hesaplatıp uygun öğretmen yetiştirme planını ortaya çıkartmayı ancak bu yıl becerebildi. 1998'de temel eğitimdeki öğretmen açığı bazı mühendislik alanlarından mezun işsiz mühendislerce karşılanmaya çalışıldı. MEB meslek kuruluşları, odalar, borsalar, birlikler, sendikalar, dernekler gibi örgütlerle iletişim kuramadı, yardımlaşamadı. Amacı eğitime katkı olan üniversiteler ve vakıflarla işbirliğine gidemedi. İş dünyası ve hatta "üçüncü sektör" olarak isimlendirilen gönüllü kuruluşlar bile eğitimi bakanlığın yaptığı "resmi" ve apayrı bir iş olarak gördü. Eğitim herkesin sorunu, tüm kesimlerin işi, aileden işyerine uzanan bir süreç olamadı. Halk ve iş dünyası eğitimi paylaşmadı, benimsemedi ve sorumluluğu üstlenmedi.

MEB'in Merkezîyetçi ve Tepeden İnmeci Yapısı

Eğitim işinin zamanla tamamen MEB'ye bırakılmasının, bakanlığın da bu ayrıcalığı sıkı sıkıya korumasının altında devletçi, tepeden inme, zorlayıcı ve resmi iradeyi kabul ettirmeye çalışan bir eğitim felsefesi yatar. Bu anlayış, tip projeden üretilen, yerel iklim koşullarına uymayan, çevrenin topolojisi ve mimari ile bütünleşmeyen, eldeki malzeme yerine standart kalitesiz malzemeyi kullanarak yerleşme birimlerinin kıyasına inşa edilen gri, tekdüze ve çirkin okul binalarında kendisini somut biçimde ifade eder. Tek tip müfredat, öğrenciyi ve içinde bulunduğu koşulları dikkate almayan ders programları; tek-tip, sabit ve büyük ölçüde yasak savmalık eğitim-öğretim uygulamaları, inisiyatif kullanamayan, sorunlarına çözüm getiremeyen bağımlı okul yönetimi, il-ilçe milli eğitim taşra teşkilatı halka mal olamayan eğitimin aracı haline dönüşür. Eğitimin amacı yeni nesillerin yetiştirilmesi değil, kanun ve yönetmeliklerin teftişe uygun biçimde yerine getirilmesidir. Yaşanan realite ile yaşanmış gibi gösterilen formal realite hiçbir sektörde eğitimdeki kadar birbirinden farklı değildir.

Eğitimde Fırsat Eşitliği Tanımı

Tekdüze, farklılaşmaya, esnekliğe ve dinamizme izin vermeyen eğitim felsefesinin dayanaklarından birisi de oldukça ilkel bir "eğitimde fırsat eşitliği" anlayışıdır. Buna göre her öğrenciye eşit, aynı eğitim-öğretim uygulaması yapılmalıdır. Öğrencinin hazır bulunuşluğu, yetenekleri, öğrenme hızı ve biçimi, ilgi ve ihtiyaçları; içinde yaşadığı yakın çevrenin koşulları, ailenin ve çocuğun beklentileri ne olursa olsun aynı kronolojik yaştaki her çocuğa, Türkiye'nin her yerinde aynı saatte aynı uygulama, aynı "menü" sunulmalıdır. Bu anlayış eğitimi temel işlevlerinden birisi olan ayırıştırma-yönlendirme

görevinden uzak tutarak verimsizleştirmektedir. Sonuçta hem öğrenci gelişimini sağlıklı bir uyum içinde tamamlamamakta hem de ülke gittikçe farklılaşan işler için uygun insan gücü bulamamaktadır. Üniversite giriş sınavı; konservatuarların ve güzel sanatlar okullarının niceliksel ve niteliksel yetersizliği; başarılı olduğu anda içi boşaltılarak yok edilen fen liseleri, maarif kolejleri, anadolu liseleri, süper liseler ve neredeyse paralı ikinci öğretim haline gelen dershaneler bu anlayışın ürünüdür. Türkiye yeteneği ve zekâyı bulup geliştirmeyi değil, kalıp ve ezber öğrenmelerle körelmiş beyinlere diploma vermeyi eğitimde fırsat eşitliği sanmaktadır.

Öğretmen Yetiştirmede Tutarsızlık

Cumhuriyetin başlangıcında gözlenen fakat kısa süre sonra yozlaşarak mevcut duruma gelen öğretmen yetiştirme uygulamaları, değişen eğitim felsefesine güzel bir örnektir. Öğretmen okulları, yüksek öğretmen okulları, köy enstitüleri en seçkin öğrencileri topluyor; bu öğrenciler çoğu yatılı okullarda ve nitelikli öğretmen ve malzemeyle mesleğin gereklerini öğrenme sürecinin içine alarak yetiştiriliyordu. Dickerman, 1951'de yazdığı raporda köy enstitülerinin önemli bir buluş olduğunu ve Türk yaşayış ve ilerlemesine hizmet ettiğini ifade etmiştir. (Dickerman, 1951:10) Aksaklıkları giderilmek yerine önce köy enstitüleri kapatıldı. Sonra da öğretmen okulları. Mevcut model YÖK'ün iki yıl önce başlattığı eğitim fakültelerinin yeniden düzenlenmesi faaliyetleri sonucu ortaya çıkmıştır. Genelde tepkisel olan ve meslek standartları, mesleki performans değerlendirme, mesleğe yönelik tutum ve değerler ile mesleğin toplumsal ve ekonomik boyutlarının analizine dayanmayan bu model arayışı zamana karşı da pek dayanıklı olamamaktadır.

Eğitim Kalitesinin Düşüklüğü

Günümüzde eğitimin ekonomik ve toplumsal kalkınmanın kaldıraç olabilemesi için ülkenin ve bireyin ihtiyaçlarını dengeleyebilecek ince ayarları tutturması gerekir. Oldukça teknik bir iştir bu. Öğrencinin topyekün gelişimine ait genel ve bireye özgü durum; konu alanının özellikleri, yani öğrenme konusu, disiplinin yapısı, terimleri, araçları ile o anda orada en uygun düşen öğrenci-malzeme-öğretmen etkileşimini sağlayacak bilgi, hüner ve organizasyon becerisi ortamın kalitesini belirler. Bu üçlü sacayağının her biri yani öğrenci-öğrenme-gelişme boyutu, disiplinin yapısı ve öğretmenin etkileşimi yönetmedeki becerisi ayrı ayrı alt bilim dallarının orkestrasyonunu gerektirir.

Günümüzde özellikle batılı gelişmiş ülkelerde oldukça yaygın biçimde sürece katılmakla birlikte ülkemizde henüz yaygınlık kazanamamış çağdaş eğitim uygulamalarına yönelik kavram, süreç, yöntem ve yaklaşım örneği şöyle sıralanabilir:

Öğrenci

- Beyin araştırmaları ve eğitim doğurguları
- Zihinsel gelişim kuramları
- Öğrenme kuramları
- Öğrenme biçimleri, sağ beyin/sol beyin tercihleri
- Çoklu zekâ ve bütüncül gelişim

Öğrenci-öğretmen ve etkileşim çevresi

- Tam öğrenme
- Pekiştiriciler
- Ön hazırlayıcılar
- Geri bildirim
- Bireyselleştirilmiş öğretim
- Öğrenme yaşantılarının ve müfredatın farklılaştırılması
- Keşfederek öğrenme
- Yapararak-yaşayarak öğrenme
- Yaratıcı drama
- Kurgulama ve sanal realiteyle ilişki kurabilme
- Proje temelli öğrenme
- Yaratıcılık

Öğrenme araçları

- Kitap/dergi/yayın(kütüphane)
- Bilgiye erişimde internet
- Laboratuvarlar ve deney malzemeleri
- İşlikler ve donanımları
- Müzik aletleri
- Resim-heykel atölyeleri ve malzemeleri
- Görsel ve performans sanatları için salon, galeri, depo ve malzemeleri
- Spor mekânları ve malzemeleri
- Bir öğrenme ve üretim aracı olarak bilgisayar

İnformal eğitim

- Yaşam boyu öğrenme
- Uzaktan eğitim
- Akreditasyon
- "Accountability"
- İşbaşında öğrenme
- Yaşam ortamlarında öğrenme (kötüyü eleme değil, iyiyi daha iyiye yönlendirme)

Yukarıda en önemlileri sıralanan çağdaş eğitim kavramlarından çoğu uygulama bir yana okullarımız, öğretmenlerimiz ve yöneticilerimiz tarafından bilinmemektedir bile. Pek az okul ve sınırlı birkaç uygulamanın dışında "çağdaşlık" eğitim sistemimize girememiştir.

Bilimselliğe Ulaşamama

Bilim evrenseldir; teknoloji tüm insanlığın refahına hizmet eder. Evrensel olan ile yerel olanın sentezini yapabilir. Çağdaş eğitimin ana dayanağı bilim-teknoloji-üretim ve organizasyondur. En azından belli bir seçkin grup bilimin doğasını ve süreçlerini kavramamışsa, bilimsel yani sorgulayıcı-sınayıcı, kuşkucu, analitik, eleştirel düşünemiyorsa; problem çözemiyorsa, planlama-uygulama-değerlendirme sürecini kotaramiyorsa; ölçme-hesaplama-kaydetme ve yorumlama becerilerini geliştirememişse; üretemiyorsa; üretim organizasyonunun tüm boyutlarının etkileşimine tanışık değilse onlara verilen eğitim çağdaş değildir. Eğer ülkenin sıradan bireyleri bilim ve teknolojinin faydalarını kendi yaşamlarında doğrudan hissedemiyorsa onların çocukları da rasyonel düşünmenin "talebesi" yani talep edeni olamamaktadır. Atatürk'ün çocukları "talebelikten" "öğrenciliğe" geçerken çağdaşlığı talep etmeyi ihmal etmiştir.

NE YAPMALI?

Ülkemizin son 75 yılda kat ettiği mesafe az değildir. Ancak yeterli de değildir. Hızla değişen dünyamızda ivme kazanan bir gelişme gerçekleştirmek zorundayız. Nelerin yapılması gerektiği büyük ölçüde nelerin eksik ve yanlış yapıldığının doğru analizi ile başlar. Bunların giderilmesi için ise derhal bir acil durum planı yapılmalıdır. Çünkü yarın bir şeyler yapmaya başlasak, ürünlerini ancak 15-20 yıl sonra alacağız.

Böyle bir planın ana hatları şöyle özetlenebilir:

1. Atatürk'ün çizdiği çağdaş uygarlık hedefine sahip çıkılmalı,
2. Eğitim örgün öğretimle sınırlandırılmalı, herkesin katıldığı, herkesin sorumluluk üstlendiği, herkesin yararlandığı bir süreç haline getirilmeli,
3. Bilimsellik, akılcılık, kurallara ve yasalara saygı, düşünce ve yaşam biçimi haline getirilmeli,
4. Örgün eğitim ve tüm sektörlerdeki eğitim-öğrenme-gelişme faaliyetleri rekabetçi bir ortama açılmalı,
5. Kalite ön plana alınmalı, popülist söylemlere düşmeden, yetenekler yeşertilmeli, pekiştirilmelidir.

Yapılması gerekenleri söylemek önemlidir; ancak, ondan daha önemli ve olmazsa olmaz bir gerçek vardır. O da düşünölen hedefe giderken bu işe sahip çıkacak, zorluklarına katlanacak ve sonunda belki bir teşekkür bile almayacak ekiplerin ortaya çıkmasıdır. Bu görev modern toplumlarda iş dünyası, sivil-asker bürokrasi, akademik kuruluşlar, aydınlar ve sivil toplum kuruluşlarının ortak görevi ve sorumluluğudur.

Birkaç on yıl sonrasının güçlü, üretken, yaratıcı ve demokrat bir toplumunu yaratmak için bu ekip uzlaşma

ve fedakârlık anlayışı ile bir araya gelmek ve çalışmak zorundadır. Bu ekip hedefine giderken her türlü maddi ve manevi fedakârlığı peşinen üstlenmek zorundadır. Tıpkı, genç bir harp okulu öğrencisi iken bile geleceğin bilimsel ve akılcı yaklaşım, bilgili, yetenekli ve inanmış insanlar aracılığı ile yapılacağına inanan önderimiz Mustafa Kemal gibi. Türkiye bunu başarmak zorundadır. Bunu başaramayan bir Türkiye'nin 21. yüzyıl dünyasında rahat etme şansı yoktur. Başarabildiği halde ise ortaya çıkacak olan ülkenin güzelliği ve gücü, bizler göremeyecek bile olsak hayal edilmesi güzel bir ülkü olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akarsu, Füsun (1996) "Temel Eğitim: Uygulama ve Tercihler", *Eğitimimiz ve Türkiye'de Zorunlu Eğitim*, İstanbul. Çağdaş Eğitim Vakfı ve Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Dickerman, Watson (1951) *Türkiye'de halk eğitimi hakkında rapor*. Ankara: MEB yayınları.
- MEB (1997) *1997 yılı bütçe raporu*. Ankara: MEB yayınları.
- UNDP: (1996) *Human development report*.